

DINUŠOVÁ, D.: **Za hlasom revolúcie**. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2018, 190 s., ISBN: 978-80-224-1676-4

DINUŠOVÁ, D.: **Following the voice of the revolution**. Bratislava: VEDA, Publishing House of SAS, 2018, 190 p., ISBN: 978-80-224-1676-4

Ako sa majú krajiny oslobodiť od kolonizátorov, začať odznova a vytvoriť si novú, vlastnú kultúru? Ako ukazuje Dominika Dinušová vo svojej monografii *Za hlasom revolúcie*, táto otázka nie je taká zastaraná ani od nás taká vzdialená, ako by sa mohlo na prvý pohľad zdať. Je dnes výsostne aktuálna tak ako kedysi.

Po skončení španielskej koloniálnej nadvlády, s ktorou 15 rokov impozantne a napokon úspešne bojoval Simón Bolívar, si hispánska Amerika hľadala svoju tvár. Keďže sa Bolívar narodil v období medzi americkou a francúzskou revolúciou, nemohli ho neovplyvniť a prostredníctvom neho aj dejiny Latinskej Ameriky. Zapatisti, castrovci, allendeovci, chávezovci – boli všetko bolívarovci 20. storočia, veriaci v to, že voči nadvláde cudzích záujmov možno vzdorovať jednotou utláčaných.

Ako ukazuje Dinušová, ich pohnútky nemali pôvod v teórii. Nevychádzali z marxizmu, iba naňho počas svojich snáh o oslobodenie narážali, reagovali a vlastným spôsobom ho integrovali. Ich motivácie vychádzali z praktickej potreby, z „precitnutia... že bieda a utrpenie nie sú pre človeka nevyhnutným osudom“ (s. 171). Akokoľvek to môže vyplývať z geografickej polohy či naviazanosti na medzinárodný obchod, postavenie Strednej a Južnej Ameriky nepovažovali za jej osud alebo prekliatie. Jej myslitelia si posúvali štafetu emancipácie od vymania sa spod kolonializmu cez etablovanie sa republiky až po vytváranie originálnej kultúry pochádzajúcej z ľudu.

V prvom kroku je tu prezentovaný kubánsky politik a radikálny demokrat José Martí. Dinušová ho predstavuje ako revolučného básnika snívajúceho o nezávislej a jednotnej Amerike. Modernistu, riadiaceho sa heslom, že poznanie krajiny ide ruka v ruku s jej oslobodzovaním od tyranie (s. 55). Pre Martího to neznamenal len poznať jej špecifiká, ale hľadať si vlastnú cestu, jej vlastný charakter, nie iba chcieť sa podobať a vyrovnáť západným vzorom. Oslobodenie si vyžaduje nielen ekonomické, ale rovnako tak i duchovné osamostatnenie. Martí sa preto zasaďoval o napĺňanie myšlienok, o vytvorenie jednoty a súhry národa, ktoré by Kube umožnili vystúpiť z tieňa iných krajín. Práve na tento jeho odkaz neskôr nadviazali Ernesto Guevara a Fidel Castro.

V druhom kroku tu vystupuje José Carlos Mariátegui, významný mysliteľ Peru. Mariátegui uprostred nedokončenej revolúcie a premeny zeme na republiku uvažuje o odtrhnutí sa od feudálnych vzťahov, pretrvávajúcich v rámci buržoáznej spoločnosti. Pýta sa, ako sa zmenil život pôvodného obyvateľstva, ak sa v kapitalizme ich pôda predala veľkostatkárom. Alebo keď sa ich produkcia – jej množstvo, ceny a charakter – prispôbovala požiadavkám zahraničného trhu. Poukazuje pritom na prerušenie pôvodnej komunistickej kultúry Inkov, v ktorej bolo vlastníctvo obrábanej zeme spoločné. Pôda, ale aj voda, pasienky či lesy patrili popárovaným rodinám so spoločnou organizáciou práce, ktorých podiely neboli individuálne prenosné (s. 86). Mariátegui

poukazuje na odcudzenosť nových foriem vlastníctva, a tak ako Marx vo svojom neskorom období v prípade ruskej občiny, na možnosti nadviazať na staré sociálne zväzky periférnej spoločnosti.

Treťou inšpiráciou je pre Dinušovú argentínsky autor a filozof Héctor Pablo Agosti. Nová kultúra si podľa neho žiada intelektuála a intelektuálov, ktorí sa postavia za ľudí a budú rozvíjať a šíriť ich hodnoty. V súlade s talianskym filozofom marxistickej tradície, Antoniom Gramscim, Agosti tvrdí, že ľud potrebuje vlastných intelektuálov. No nie preto, aby ich poučovali a prinášali kultúru, ktorá je kultúrou niekoho iného, ale naopak, aby rozoznávali to nové a vlastné v ich živote a umožnili mu rásť (s. 124). Taký je podľa neho význam *nového realizmu*, ktorý si nezakrýva oči pred realitou, ani od nej neuteká k abstrakciám, ale uvedomuje si podiel ľudského vedomia na nej, ktorým ju ďalej kultivuje. Ako písal už mladý Marx, zmysly sa rozvíjajú prostredníctvom kontaktu s realitou, takže vyberaná chuť, citlivý hudobný sluch či zmysel pre poéziu sa cibí v nadväznosti s poznávaným objektom. A to poznaním, ktoré nie je odopreté nikomu. Pokrok ľudstva sa deje v prostredí voľného skúmania, ktorému na to nechýbajú potrebné prostriedky. Inak ostávajú poznatky skryté a talenty zanedbané.

Dinušová prechádza životmi a odkazmi týchto mysliteľov tam a späť, a hľadá v nich inšpiráciu, silu a odvahu Dávida, ako vzdorovať a postaviť sa Goliášovi. V súčasnej situácii, keď socializmus na Kube zlyháva, keď alternatívne Medzinárodné sociálne fórum v Porto Allegre nepodal žiaden konkrétny návrh pre „iný, lepší svet“ (s. 141), ostáva vo vzduchu visieť otázka, kto ponese pochodeň odkazu emancipácie. A to emancipácie nielen Latinskej Ameriky, ale i zvyšku sveta, ktorý k tamojším alternatívam liberálnej globalizácie, neoliberalných škrtov v oblasti sociálnych služieb či sociálnej nerovnosti, dlho vzhliadal. Ako píše Dinušová, ani pápež, do ktorého sa vkladajú nádeje a túžby po novom, lepšom svete, tieto predstavy sám osebe nenaplní. František na seba síce čiastočne prevzal rolu zástancu chudobných, no to nenahradí absenciu politického hnutia s reálnym politickým programom zásadných sociálnych zmien.

Na perifériách je možné vidieť veci v kontrastoch. Západ slnka či vytrácanie sa sna, ktorý sa zdal byť realitou. Práve v tejto vzdialenosti od centra vidí Dinušová možnú paralelu medzi štátmi Latinskej Ameriky a Slovenska. V optimistickej predstave nového začiatku, keď pomínie útlak, a v spoločnosti zavládnu potreby ľudí namiesto túžob vládcov. Pretože tak, ako boli kedysi záujmy kráľa odtrhnuté od života jeho poddaných, sú dnes volania juhu či východu, vzdialené centrá globálneho Severu – Washingtonu, Berlínu či Bruselu. A ak demokratické procesy zlyhávajú ako komunikačný nástroj a voliči dostávajú rovnaký obsadený tón, masy siahajú k hlasitejším prostriedkom, aby ich bolo lepšie počuť. Zaberú? Alebo príde ďalšia revolúcia?

Peter Takáč